

БЎЛАЖАК МУСИҚА ТАЪЛИМИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ БАДИИЙ- ЭСТЕТИК КОМПЕТЕНТЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ИННОВАЦИОН ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯСИ

Дурдона Муродова Раимжон қизи

Фарғона давлат университети “Санъатшунослик” факултети
“Вокал ва чолғу ижросчилиги” кафедраси ўқитувчиси
+99899 912 27 18

АННОТАЦИЯ

Олий мусиқа таълимида бўлажак ўқитувчиларнинг бадиий-эстетик компетентлигини ривожлантириш технологияси рефлексив ёндашувнинг концептуал асосларига таянган ҳолда лойиҳалаштирилиб, мақсадга йўналтирилган, тизимли тавсифга эга.

Калит сўзлар: *Технология, мусиқа, компетентсия, бадиий, эстетик.*

INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF DEVELOPING ARTISTIC-AESTHETIC COMPETENCE OF FUTURE MUSIC EDUCATION TEACHERS

ABSTRACT

The technology of developing artistic-aesthetic competence of future teachers in higher music education is designed based on the conceptual foundations of the reflexive approach and has a goal-oriented, systematic description.

Keywords: *Technology, music, competence, artistic, aesthetic.*

КИРИШ

Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида «таълим сифатини баҳолаш механизмларини ишлаб чиқиш, таълим хизматларининг мавжудлиги ва самарадорлигини ошириш» ва «зарур бўлган мутахассисликлар бўйича таълим олиш ва кадрлар малакасини ошириш ишларини кенг кўламда йўлга қўйиш» каби устувор вазифаларнинг ижросини таъминлашда таълим олувчиларда яхлит ва тизимли интегратив билим, кўникма ва малакаларни шакллантириш ва таълим натижаларини диагностик баҳолаш муҳим ўрин тутди. Шу нуқтаи назардан олий мусиқа таълими тизимининг амалётдаги ҳолатини ўрганиш, уларнинг ихтисослик соҳалари бўйича бадиий-эстетик компетентлигини тадқиқ этиш, педагогик ташхислашнинг инновацион усулларини ишлаб чиқиш ҳамда амалиётга жорий этишни тақозо этмоқда.

XIX асрнинг охири – XX бошлари Туркистон заминидаги илғор фикрли зиёлиларнинг энг йирик вакилларида бўлмиш Абдулла Авлоний (1878 – 1934) мусиқа санъатининг инсон тарбиясида муҳим ўрин тутишини, айниқса, «ёшларни тарбиялашда кенг имкониятларга эга эканлигини барча жаҳид зиёлилари каби теран илғайди ва 1916 йилдан бошлаб ўзи очган янги усулдаги мактабда мусиқа дарсларига кенг ўрин берганлиги миллий тарихимизнинг ёрқин саҳифаларидандир. Шу ўринда маърифатпарвар олим Фитратнинг мусиқа маданияти ва унинг маънавиятига таъсири ҳақида айтган сўзларини эслаш жоиз: “...ўз мусиқамиз, ҳам Оврўпо мусиқасини яхши билиб олган талабаларимиз етишгунча, Оврўпо мусиқа олимларининг ёрдамлари билан куйларимизни нотага олдиришда Оврўпо оҳанг усулларига эргаштирмайлик. Оврўпо оҳанг усулларидан кўз юмиб, куйларимизнинг ўз оҳангида қолишига тиришайлик. Оврўпо оҳанг усулларига эргаштириб олинган куйларнинг этнографик нуқтасидан аҳамиятини йўқотганимиз каби уларнинг ўзбеклигини ҳам йўқотган бўлурмиз»¹. Бу сўзлар ҳозирги кунда ҳам ёшлар маънавиятини кўтариш, уларда юксак маданиятли сифатларни шакллантириш, миллий кадриятларни тиклаш йўлида миллий санъатимиз дурдоналарини чуқурроқ ўрганиш жадал ривожланиб бораётган жамиятда ўз долзарблигини заррача ҳам йўқотмаган.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Мусиқа дарсларида мусиқий билимларни ўзлаштириш мукамал ўйланган ва асосланган тизим бўйича ўтилиши ўта муҳим аҳамиятга эга. Бериладиган билимлар соддадан мураккабга қараб йўналтирилган бўлмоғи даркор. Ушбу принципнинг бузилиши талабаларнинг ўқув материални ўзлаштиришларига салбий таъсир кўрсатади, уларнинг мусиқа маданияти машғулот (дарс)ларига бўлган қизиқишларини сўндиради. Мусиқий билимларни тушунтиришда мусиқа педагоги, аввало, ўтилган мавзуларга таянмоғи лозим. Мусиқа саводи, жумладан, мусиқий билимларни ўзлаштириш жараёнида бериладиган билимлар аниқ тизимга солинган бўлмоғи керак. Янги тушунча ва билимлар аввал ўзлаштирилган билимларга асосланган бўлиши, аста-секин кенгайтирилиб ва чуқурлаштириб борилиши лозим. Бунда оддийдан мураккабга ва чуқурроққа қараб борган ҳолда ўз дидимизни мумтоз мусиқанинг энг яхши намуналари, замонавий композиторларнинг энг яхши асарлари асосида тарбиялашимиз керак.

¹ Фитрат Ўзбек классик мусиқаси ва унинг тарихи. –Тошкент: 1933. –Б.53.

Олий педагогик мусиқа таълимида бўлажак ўқитувчиларнинг бадиий-эстетик компетентлигини ривожлантириш технологияси рефлексив ёндашувнинг концептуал асосларига таянган ҳолда лойиҳалаштирилиб, мақсадга йўналтирилган, тизимли тавсифга эга қуйидаги босқичларни ўз ичига қамраб олди: аналитик – бўлажак мусиқа ўқитувчиларининг бадиий-эстетик компетентлигини ривожлантиришга доир билим, малака ва кўникмларини ошириш ва уларни баҳолаш; ташкилий-тайёрлов – технологияни амалга ошириш истиқболини аниқлаштириш, педагогик жараён шакл, метод ва воситаларини танлаш, профессор-ўқитувчиларнинг методик тайёргарлигини такомиллаштириш; фаолиятга доир – бўлажак ўқитувчиларнинг бадиий-эстетик компетентлигини ривожлантириш технологиясини босқичма-босқич амалга ошириш; мониторинг – бўлажак мусиқа ўқитувчиларининг бадиий-эстетик компетентлигини ривожлантириш динамикасини баҳолаш, зарурият юзага келганда педагогик жараёнга тузатишлар киритиш; натижаларни баҳолаш ва таълим-тарбиявий ишларнинг истиқболдаги вазифаларини аниқлаштириш.

Технология икки қисмдан ташкил топган: мазмунли-процессуал ва ташкилий-педагогик.

Технологиянинг мазмуни ўзида когнитив – амалий фаолият – рефлексия бирлиги ва ана шу босқичларни ҳар бирида ўзига хос тарзда намоён бўлувчи бадиий-эстетик компетентликни ривожланиш даражалари (англаш, тушуниш, муносабат ва фикрлаш)ни акс эттиради.

Технологиянинг ташкилий-педагогик компонентини аниқлаштириш мақсадида махсус методик карта ишлаб чиқилди (1-жадвалга қаранг).

1-жадвал.

Технологияни амалиётга татбиқ этишнинг методик картаси

Биринчи шарт-шароит: Бўлажак мусиқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантиришда ижтимоий гуманитар ва мусиқа таълими фанлари интеграциялашувини таъминлаш	
Биринчи ташкилий-педагогик шарт-шароитни амалга ошириш методикаси	
Мақсад	Бўлажак мусиқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантириш ва унга қадриятли муносабатни таркиб топтириш
Мазмун	Ижтимоий гуманитар фанлар туркумига кирувчи ҳамда “Бадиий-эстетик компетентлик асослари” модулли курс дастури
Шакл, метод ва воситалари	Ташкилий шакллари: давра суҳбати, дебатлар, семинар, ўйинлар. Методлари: мунозара, машқ, ишбилармонлик ўйини ва интерфаол методлар. Воситалари: тарқатма материаллар, электрон таълим ресурслари.
Натижа	Бўлажак мусиқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни

	ривожлантириш асосида бадиий ижодкорлик ва образлилик ва эстетик дид ва фаолиятни шакллантириш, эстетик билим ва кўникмаларни ривожлантирилади.
Иккинчи шарт-шароит: вазиятларни анализ қилиш ва муסיқий билимларни ошириш жараёнида бўлажак муסיқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентлик бўйича рефлексив нуқтаи назарни қарор топтириш	
Иккинчи ташкилий-педагогик шарт-шароитни амалга ошириш методикаси	
Мақсад	Бўлажак муסיқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантириш бўйича рефлексив нуқтаи назарни қарор топтириш
Мазмун	Ижтимоий-гуманитар фанлар туркумига кирувчи ҳамда “Бадиий-эстетик компетентлик асослари” модулли курс дастури
Шакл, метод ва воситалари	Ташкилий шакллари: семинар, “Муסיқа ўқитувчиси учун бадиий-эстетик дид нима учун керак” мавзусидаги эссе, вазиятли ўйин. Методлари: рефлексив усуллар: вазиятлар таҳлили, машқ, ғояларни умумлаштириш методи. Воситалари: электрон таълим ресурслари, бадиий-эстетик дидни ривожлантиришга оид амалий-ташкилий жараёнлар.
Натижа	Бўлажак муסיқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантириш бўйича рефлексив нуқтаи назарнинг шаклланганлик даражаси ортади.
Учинчи шарт-шароит: ўқув лойиҳаларини тайёрлаш жараёнида бўлажак муסיқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантириш	
Учинчи ташкилий-педагогик шарт-шароитни амалга ошириш методикаси	
Мақсад	Бўлажак муסיқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантириш бўйича субъектив тажрибани шакллантириш
Мазмун	Ижтимоий-гуманитар фанлар туркумига кирувчи ҳамда “Бадиий-эстетик компетентлик асослари” модулли курс дастури
Шакл, метод ва воситалари	Ташкилий шакллари: муаллифлик лойиҳаси ҳимояси, мультимедиа-лекция, семинар, консультация, мониторинг. Методлари: ўқув лойиҳаси, демонстрация, кузатиш, тушунтириш, тизимлаштириш, муаммоли ва тадқиқотчиликка доир методлар, эссе. Воситалари: проекцион материал, тарқатма материал (лойиҳани ҳимоя қилиш жараёнида), Интернет, электрон таълим ресурслари.
Натижа	Бўлажак муסיқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантириш бўйича субъектив тажриба ортади ва компетенциялар таркиб топади.

Педагогик технологияларнинг таркибий тузилиши – концептуал асос, мазмуний қисм (ўқитиш мақсади, ўқув-методикаси мазмуни) ҳамда процессуал қисмлардан (ўқув жараёнини ташкиллаш, талабаларда ўқув фаолиятларининг

метод ва шакллари, ўқитувчи фаолиятининг метод ва шакллари, ўқитиш натижаларини баҳолаш ва бошқ.) иборат.

ХУЛОСА

Хулоса ўрнида айтиш лозимки, мусиқа таълимида мусиқий асарларни ўрганиш, идрок этишда ёшлар томонидан мусиқа асарининг фақат “матни” эмас, балки мусиқани яратган ижодкорни кўра олишни, мусиқий асарнинг ички интонацион хусусиятини ҳис эта олишга туртки бўлувчи метод ва технологияларни қўлланиши замон талаби бўлиб қолмоқда. Бунда хусусий технология даражасидаги педагогик технологиялар мусиқий таълим принциплари талабларига мос келади ва улар талаба-ёшларда мақсадга йўналтирилган ижодий мусиқий тафаккурни жадал ривожлантиришга хизмат қилади. Энг муҳими таълим жараёнида педагогик технологияларни қўллаш асосида талабаларда янги билимларни ўзлаштиришга эҳтиёж, уларда ижодкорлик ва мустақил фаолиятга хоҳиш ва қизиқишни уйғотиш демакдир.

REFERENCES

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. –Тошкент: Ўзбекистон, 2021. – Б.464.
2. Фитрат Ўзбек классик мусиқаси ва унинг тарихи. –Тошкент: 1933.-Б.53.
3. www.ziyo.net